

Beszámoló a Minor Média/Kultúra Kutatóközpont 2019-es tevékenységéről

A kutatóközpontban 2019-ben is változatos szakmai tevékenység zajlott, amely többek között nemzetközi tanulmányutakat, filmprogramot, pályázatírást és pályázat elnyerését, valamint régebbi kutatások folytatását és újak indítását jelentette.

Nemzetközi együttműködés

A kutatóközpont három tagja, Varga Krisztina, Cseke Balázs és Müllner András egy 2018-ra nyúló nemzetközi együttműködésben a prágai NaFiLM-mel (Cseh Nemzeti Filmmúzeum), meghosszabbított pályázati támogatásból tanulmányutat tett Prágába, melynek szakmai programja az NaFiLM újrarendezett kiállításának megtekintése és konzultáció volt. Az együttműködés folyamán egy kiállítás tervezése zajlik a Romakép Műhely tevékenységéről. A kiállítást az ELTE Média Galériában tervezzük installálni, a Visegrádi együttműködésben megnyert pályázati támogatásból. (1000 euró körüli összegből). (A tagok által tett egyéb nemzetközi tanulmányutakról alább írunk.)

Pályázat

A kutatóközpont keretében folyó tevékenységek közül az egyik legfontosabb a májusban beadott OTKA-pályázatunk. A pályázat kidolgozása sok munkát jelentett, és 2019 novemberében megérkezett a hír a pozitív elbírálásról (a részleteket ld. alább).

Aktuális kutatásainkról

1. Digitális leletmentés: A Daróczi-Bársony Gyűjtemény archiválása (2019-2020)

A 2019-es tavaszi félév két kurzusán (A reprezentáció politikája) a hallgatók 60 VHS-kazetta anyagát digitalizálták, majd feldolgozták azokat a további kutatások számára. Az anyagok fő témája a roma holokauszt (Porrajimos), amely mozgóképes feldolgozás formájában jelenik meg, főként túlélőkkel készített interjúk formájában. A feldolgozást a 2019-2020. tanév második félévében folytatjuk.

2. Romakép Műhely. Kritikai képelemző filmklub és filmprogram (2011-)

Az ELTE Kommunikáció és Média Tanszékén megalapított Minor Média/Kultúra Kutatóközpont egyik kutatási projektje a magyarországi részvételi videózás, illetve tágabban a kisebbségi, részvételi és művészeti alapú képkészítés (minor média) történetének és jelenlegi helyzetének feltérképezése, továbbá a térkép alapján egy hálózat kiépítése. A kutatóintézet nevében szereplő „minor média” kifejezés jelen esetben arra utal, hogy a részvételi képkészítésnek a kisebbségi közösségek önreprezentációjában betöltött szerepét szeretnénk vizsgálni. Ezen belül is azt az alternatív képkészítést, amely a domináns (közszolgálati és kereskedelmi médiában keringő) képek ellensúlyozását jelentheti. Történeti előképünk egyrészt a privátfilm és annak művészi kisajátításai, feldolgozásai (Bódy Gábor, Tímár Péter, Forgács Péter), másrészt a privát és a nyilvános átfedésében létező ön- és közösségi ábrázolás mozgalmi (Mass Observation, MyStreet, részvétel alapú médiaantropológiák), harmadrészt pedig a magyarországi civil videóműhelyek tevékenysége (pl. médiaiskolák, médiaműhelyek).

Az ELTE Kommunikáció és Média Tanszékén megalapított Minor Média/Kultúra Kutatóközpont a Romakép Műhely című egyetemi kurzusból és nyitott filmprogramból nőtt ki, és a kutatóközpont és a filmprogram tevékenységét lehetőség szerint összehangoljuk. A Romakép Műhely 2019-es évadának hatrészes filmprogramjában a fent említett részvételi filmes témát jártuk körül. A programot, amely nyitott minden érdeklődő számára, a Romakép Műhely c. egyetemi kurzust látogató hallgatók szervezik.

1. Bevezető workshop: a részvételi filmezés magyarországi műhelyei; 2. MyStreet, a rövidfilmes mozgalom, vendégek: Michael Stewart antropológus (Central European University - University College London); Csörgits Hunor (Zöld Pók Alapítvány); 3. Második tekintetek. A privátfilm művészi adaptációjának magyarországi története, vendégek: Forgács Péter videóművész, Pócsik Andrea kultúrakutató (PPKE), Turai Hedvig művészettörténész; 4. A MyStreet az oktatásban, vendégek: Bódis Kriszta (Van Helyed Alapítvány), Zrinyi Gál Vince (KOMA), XVID résztvevők; Wapikoni (részvételi videózás Kanadában); Nemes Gusztáv részvételi akciókutatásai, vendégek: Kozák Zsuzsanna, együttműködő partner: Vizuális Világ Alapítvány, Nemes Gusztáv (MTA); 5. A Roma Kultúra Nemzetközi Napja – a Gypsy Side c. film vetítése az ország három településén a Nemzetközi Roma Nap alkalmából (Grand Café, Szeged, Apolló Mozi, Pécs, Lumen Kávészó, Budapest); 6. Civil újságírás, vendégek: Siroki László, Barta Judit médiakutató, Bordás Róbert operatőr; 7. Fotóhang, vendégek: Csoszó Gabriella fotóművész, tanár, aktivista (Freedoc), Oblath Márton (SajátSzínház)

3. A magyarországi részvételi filmkultúra története és jelenlegi gyakorlatai, különös tekintettel a sérülékeny kisebbségi csoportok önreprezentációjára (OTKA-támogatott kutatás, 2019-2023)

A Minor Média/Kultúra Kutatóközpont következő négy éves kutatómunkáját ez a pályázat adja majd. A kutatás célja, hogy mélyreható ismereteket szerezzen, tudást alkosson a magyarországi részvételi/közösségi filmkultúra történetéről és jelenlegi, igen szerteágazó gyakorlatairól. További célunk, hogy a szóban forgó jelenség példáit kultúraelméleti keretbe helyezve csoportosítsuk, osztályozzuk és elemezzük. Kutatócsoportunk számára a részvételi

alapú filmezés elsősorban abban a formájában érdekes, amikor hátrányos helyzetben lévő kisebbségi közösségek státuszuknál fogva privilégiumokkal rendelkező többségi szakértőkkel szövetségre lépve célként fogalmazzák meg önmaguk vizuális reprezentációjának megalkotását. A saját kép megalkotásának joga tehát része annak a demokratikus társadalmi folyamatnak, amelynek során a hátrányos helyzetű csoportok igényt támasztanak az egyenlőként való elismerésre, és ennek érdekében a politikai képviselőért való küzdelemmel párhuzamosan a képi (jelen esetben filmes) önábrázolást (is) hasznosítják. Magyarországon még nem végeztek ezzel a témával kapcsolatban szisztematikus kutatást, ebből a szempontból itthon hiányról beszélhetünk, miközben külföldön a téma egyre inkább fókuszba került az elmúlt 2-3 évtizedben. A magyarországi részvételi filmes kezdeményezések elemző megközelítése joggal tarthat számot az autoetnográfiaival, vizuális, illetve médiaantropológiával, valamint a mindennapi élet kutatásával foglalkozó hazai és külföldi szakemberek érdeklődésére. A magyarországi részvételi filmkészítés jó gyakorlatainak kutatása és arról szerzett tudás terjesztése mindezen túl a médiaműveltséggel kapcsolatos pedagógiai tevékenységre nézve is pozitív következménnyel járhat.

4. Fesztiválkutatás (2018-)

A Müllner András vezette műfajismeret-műhelygyakorlat óra keretében folytattuk a 2018-ban megkezdett együttműködést a Verzió Nemzetközi Emberi Jogi Filmfesztivállal. Ennek során filmismertetőket, szinopszisokat, kritikákat születtek, és ezek egy része meg is jelent a Verzió blogján (<http://www.verzio.org/blog>). Az ELTE BTK HÖK-től nyert 100 ezer forintos pályázati támogatással a hallgatókkal jelen voltunk a fesztiválon, és tudósítottunk annak eseményeiről. E témába vág további két terepkutatás két filmfesztiválon, a 2018-as Jihlavai Nemzetközi Dokumentumfilm Fesztiválon (Cseke Balázs és Müllner András), valamint a La Guarimba Nemzetközi Rövidfilm Fesztiválon (Müllner András). Végül, OTKA-kutatásunk részét képezi a magyarországi cigány filmfesztiválok történetének feltárása.

5. Roma színház (2017-)

Az ELTE Média Tanszékén működő Romakép Műhely közössége 2017 tavaszán kapcsolódott a *Roma hősök* című színházi projekthez. A tagok látogatták a *Roma hősök* előadásait a budapesti Stúdió K. Színházban, majd a 2018-ban és 2019-ben megrendezett fesztiválokat is. A 2017-es őszi szemeszterben már egy kurzus is megvalósult az ELTE Médiaán a *Roma hősökkel* a középpontban. A kurzus során a *Roma hősök* (akkor még) négy előadásának történeti, társadalmi, mediális, kulturális és művészeti kontextusainak feltárására tettek kísérletet az egyetemi hallgatók, így módon összekapcsolva a különböző tudományterületeket. Vizsgálták a *Roma hősök* sajtóbeli recepcióját (magyar kontextusban), irodalmi háttérét (pl. Mariella Mehr *Kőkorszak* című regényének feldolgozásával), szociológiai-kultúrtörténeti vonatkozásait (skót travellerek, romániai cigányok, jenisek Svájcban), módszertani-műfaji háttérét (a storytelling műfaján és példáin, valamint a műfaj drámai keretek között történő felhasználásán keresztül), valamint posztkoloniális kontextusait. A kurzus hallgatói részt vettek a Független Színház szakértői által vezetett két alkalmas workshopon, amelynek során többek között a storytelling műfajának az érzékenyítésben betöltött szerepével foglalkoztak.

6. MyStreet részvétel-közösségi filmmozgalom (2018-)

Cseke Balázs 2019-ben az OTDK-n második helyezést ért el a témában írott dolgozatával, ezenkívül részt vett a Magyar Kommunikációtudományi Társaság által szervezett konferencián, valamint moderálta a Romakép Műhely nyitóprogramját a MiraDoor közösségi terében.

7. Roma múzeum (2018-)

Varga Krisztina az ELTE BTK Filozófiatudományi Doktori iskola Film, média és kultúratudomány oktatási program másodéves hallgatója. A Phd kutatásának témája a roma múzeum. A magyarországi roma kulturális intézmények történetének feldolgozásával párhuzamosan a magyarországi roma múzeumi kísérletek történetét is kutatja, valamint vizsgálja az európai roma múzeumok, kulturális intézmények és már kisebbségi múzeumok kiállítási gyakorlatait.

Költségvetés

Visegrádi pályázat (NaFILM, 1000 Euro): Romakép Műhely-kiállításra

NKA (500000): honlapfejlesztésre, valamint filmek fordítására-feliratozására, és a Romakép Műhely keresőfelületének létrehozására

OTKA: 47800000 forint

A kutatóközpont tagjainak tevékenysége

Cseke Balázs

Mesterszakos diplomát szerzett, ezzel egy időben az OTDK-n második helyezést ért el a MyStreet részvételi-közösségi filmkészítési mozgalomról írott tanulmányával, és Müllner Andrással közös konferencia-előadást tartott a METU-n.

Varga Krisztina, PhD-hallgató

Részt vett a CEU nyári egyetemének kurzusán, valamint a Kritikai Roma Tanulmányok című kétnapos workshopon.

Müllner András

Erasmus-pályázatok: kutatói út a La Guarimba Filmfesztiválra, valamint oktatói mobilitás a Primorska Egyetemre, Szlovéniába. Három konferencia-részvétel és két peer-reviewed tanulmány megírása és publikációra való előkészítése: A magyarországi részvételi film története és jelenlegi helyzete. Vázlat egy kutatásról a Minor Média/Kultúra Kutatóközpontban

(Jel-Kép), és „Önmagunk mássága. A Privát történelem mint a Mass Observation-mozgalom magyar változata” (Médiakutató)

Konferencia-részvétel

A magyarországi MyStreet-mozgalom eredete és jelenlegi helyzete. Egy részvételi akciókutatás vázlata. Cseke Balázssal közös előadás a Magyar Kommunikációtudományi Társaság által szervezett *Nyilvánosságok. Részvétel, hozzáférés, társadalmi megosztottság* című konferenciáján (2019. január 26., Budapest, Metropolitan Egyetem) Várható megjelenés: *Jel-Kép*.

http://communicatio.hu/mktt/dokumentumok/konferenciak/2019/mktt/mktt2019_program.htm

Az utca jelentései a nemzetközi MyStreet-mozgalomban - Drámaiság, részvételiség, videó. Előadás a Médianegyed Egyesület, a PTE Kommunikáció- és Médiatudományi Tanszék és a Nyelv és Kommunikáció Doktori Program által szervezett *Médiakutatás a digitális korszakban* című, Császi Lajos tiszteletére rendezett konferencián (2019. március 22-23. Pécs, Pécsi Tudományegyetem, Kommunikáció és Média Tanszék). Várható megjelenés: *Médiakutató*, 2019. téli szám. A „Médiakutatás a digitális korszakban” című konferencia képei:

<http://medianegyed.hu/?p=338>

A *Roma* hősök az ELTE Média Tanszéken. Előadás a Független Színház által szervezett *Roma hősök. A roma drámairodalom és színház értékei* című szimpóziumon (Goethe Intézet, 2019. március 27.)

https://www.goethe.de/ins/hu/hu/ver.cfm?fuseaction=events.detail&event_id=21484269

Társadalmi érzékenyítés – alkalmazott / kritikai filmoktatás (A Filmoktatás Módszertani Munkacsoport által szervezett kerekasztal-beszélgetés). Moderátor: Pócsik Andrea (PPKE). Hozzászólók: Lázár Eszter (MKE), Király Hajnal (SZTE), Müllner András (ELTE). A Magyar Filmtudományi Társaság 1. konferenciája, PPKE, 2019. november 8-9.

Publikációk

Alternatív formák keresése / Nem tetszik a rendszer. Kritika *A Bosch+Bosch csoport és a vajdasági neoavantgárd mozgalom* című kiállításról, *Műértő*, 2019. november

Menedék a szikla alatt. Amantea (Filmfesztivál-recenzió), *Filmvilág*, 2019/10,

<http://www.filmvilag.hu/>

Előkészítés alatt:

Önmagunk mássága. A Privát történelem mint a Mass Observation-mozgalom magyar változata, *Médiakutató*, 2020

A magyarországi részvételi film története és jelenlegi helyzete. Vázlat egy kutatásról a Minor Média/Kultúra Kutatóközpontban, *Jel-Kép*, 2020

Müllner András,

a Minor Média/Kultúra Kutatóközpont vezetője

Budapest, 2020. január 15.